

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Національний університет фізичного виховання і спорту України
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харківська державна академія культури

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
22-24 травня 2025 року

Полтава 2025

Мандрика Л.В.

студентка *Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Горголь П.С.

заслужений працівник культури України, доцент,
завідувач кафедри хореографії і танцювальних видів спорту
*Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

ХОРЕОГРАФІЯ, ЯК НОСІЙ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Українська хореографія має глибокі дохристиянські корені. Перші танцювальні форми виникали в межах обрядовості, зокрема в ритуалах родючості, шанування природних сил, святкування змін пір року. Веснянки, гаївки, хороводи - це не просто розваги, а ритуальні дії з чіткою символікою. Наприклад, веснянка символізувала пробудження природи, а гаївки виконувалися з метою закликати добрий урожай. З приходом християнства стародавні ритуали набули нового звучання, але не зникли. Вони трансформувалися в народні танці, що виконувалися під час свят і на весіллях. Такі танці як «Аркан», «Козачок», «Гопак» стали не лише культурним надбанням, але й виявом національного духу [1].

Танці в українській традиції не існували окремо від співу, музики й обрядової дії. Вони були частиною цілісного культурного середовища, яке формувало світогляд людини. Особливе значення мало коло, як основна танцювальна форма - символ вічності, безперервності життя, циклу природи. Саме тому хороводи мали сакральне значення: вони закликали врожай, дощ, захист від злих духів [4].

У різних регіонах України танцювальні традиції формувалися під впливом місцевих звичаїв і умов життя. Наприклад, гуцульські танці вирізняються динамікою та складною ритмікою - це відображення гірського

характеру життя. Натомість на Поліссі та Поділлі рухи були більш плавними, ліричними, що відповідало спокійному ритму рівнинної місцевості. З часом народні танці почали виконувати не лише в рамках ритуалів, а й як розважальні дієства - на ярмарках, вечорницях, громадських зібраннях.

У цих танцях часто з'являлися елементи жартів, залицання, змагання. Танці ставали дзеркалом соціальних ролей: хлопці змагались у силі й спритності, дівчата демонстрували граційність і скромність. Цікаво, що багато стародавніх танців мали імпровізаційний характер. Не існувало «чітко прописаної» постановки - кожен учасник вносив у танець частинку себе, свої емоції, настрої. Це підкреслює індивідуальність і водночас спільність у народній культурі. Таким чином, українська хореографія формувалася як багатовимірне явище - поєднання духовного, соціального й естетичного. І саме це робить її цінним джерелом культурної пам'яті нашого народу. Кожен український танець містить у собі зашифроване повідомлення - культурний код.

Танцювальні рухи, ритми, костюми, музичний супровід - усе це формує мову, якою говорить культура. Наприклад: • Гопак - символ мужності, козацької відваги й національної сили. • Аркан - чоловічий танець, що втілює братерство, військову злагоженість, карпатський дух. • Козачок - демонструє гнучкість, енергійність і радість життя. Жіночі танці - часто втілюють тему кохання, краси, материнства. Хороводи ж символізують спільність, єдність громади, циклічність життя. Важливим є і просторовий аспект: танці відбувалися на площах, у хатах, у природному середовищі. Вони формували ментальну карту українця - у танці він відчував свою належність до громади й культури [2].

Українські народні танці - це не просто естетичне видовище, а справжній код національної ідентичності. У кожному танці, його ритміці, жестах, просторових композиціях приховані цінності, світогляд і ментальні особливості українського народу. Кожен танець виконувався у відповідному контексті: обрядовому, святковому, побутовому.

Весільний танець молодих символізував початок нового життєвого кола, єдність душ, благословення на майбутнє. Подібні форми були і під час «обжинків» - святкувань після збору врожаю, де в танцях дякували природі за щедрість. Символіка рухів Багато рухів у танцях мають символічне значення. Наприклад: • рухи з піднятими руками - звернення до неба, до вищих сил; • кругові рухи - відображення сонця, циклу життя; • притупування - контакт із землею, заклик родючості; • нахили - символ смирення або пошани. Ці символи не завжди усвідомлювалися учасниками танцю, але їхня присутність створювала ефект спадкоємності поколінь [3].

Танець також чітко поділяв ролі за статтю. Чоловічі танці (Гопак, Аркан) демонструють силу, витривалість, бойову вправність - це своєрідна «хореографія війна». Часто рухи мали військове походження (випади, стрибки, оберти). Такі танці готували молодь до фізичних випробувань. Жіночі танці, навпаки, були м'якими, граційними, часто супроводжувались співом. У них виражалась душевність, ніжність, здатність до створення гармонії. У хороводі чоловіки й жінки об'єднувались - створюючи образ цілісної громади, де кожен має свою функцію і водночас є частиною спільного ритму життя.

Список використаних джерел:

1. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Весняний цикл. – Київ: Обереги, 1994. С. 45–60.
2. Василенко К.І. Український танець. – Київ: Музична Україна, 2003. – С. 150–165; 200–215.
3. Василенко К.І. Український танець. – Київ: Музична Україна, 2003. С. 150–165; 200–215.
4. Омеляненко К.А. Танець як мистецький код української опери , Мистецтвознавчі записки. – 2014. – №25. – С. 20–30.